

Enver ISUFI*

MBROJTJA E RRUSHIT NGA TENJA (LOBESIA BOTRANA D & SCHIFF) ME ANËN E FEROMONEVE ÇORIENTUESE PËR SHMANGIEN E PËRDORIMIT TË INSEKTICIDEVE

Përmbledhje: Shqipëria ka rreth 10 mijë ha vreshtë dhe kjo sipërfaqe rritet çdo vit. Tenja e rrushit (*Lobesia botrana* D & Schiff) si në shumë vende është sëmundje kryesore edhe në vreshtat Shqiptare. Në Shqipëri, L. botrana zhvillon tri brezni. Kontrolli me ISONET L. ka filluar në Shqipëri në vitin 2001. Produkti vjen nga Swiss Bio-fabric „Andermat Biocontrol AG”. Gjatë vitit 2009 u trajtuan 20 ha me metodën e feromoneve çorientuese. U përdorën disa dispenser 500 për ha dhe çdo dispenser mbulon 25–30 m². Kostoja e trajtimit me feromonet çorientuese ishte 18.3% më e shtrenjtë se ajo e kontrollit me insekticidet konvencionalë.

Fjalë kyçe: *tenja e rrushit, vreshti, feromone, produkti ISONET, metoda e feromoneve çorientuese, insekticide konvencionalë*

Abstract: Albania has about 10 thousand ha of vineyard, and the surface is increasing every year. Grape moth (*Lobesia botrana* D & Schiff) as in many countries is key pest in Albanian vineyard too. In Albania, L. botrana develops three generations. The Control with ISONET. L, began in Albania in the year, 2001. The product is from Swiss Bio-fabric „Andermat Biocontrol AG”. During 2009, by mating disruption method was treated 20 ha. Some 500 dispensers per hectare were used, and each dispenser covers 25–30 m². The cost of treatment with mating disruption pheromones was 18.3 % more expensive than control with conventional insecticides.

Key words: *grape moth, vineyard, pheromones, ISONET product, mating disruption method, conventional insecticides*

HYRJE

Tenja e rrushit në vreshtarinë shqiptare

Monitorimi i tenjës së rrushit me feromone filloi në vitin 1994 dhe ka vazhduar çdo vit. Tenja e rrushit në kushtet e Shqipërisë zhvillon tre gjeneracione. Fluturimi fillon javën e parë të muajit Prill dhe vazhdon deri në fund të muajit Tetor. Me-

* Enver Isufi, Specialist i mbrojtjes së bimëve në Institutin e Bujqësisë Biologjike, Durrës

toda e përdorimit të feromone çorientuese si mjete mbrojtje ndaj tenjës se rrushit në Shqipëri filloi në vitin 2001. Deri në fund të vitit 2009 me këtë metodë janë trajtuar 20 ha vreshta. Qëllimi i këtij punimi është përhapja e kësaj metode dhe në zonën përreth Liqenit të Shkodrës.

MATERIALE DHE METODA

Provat fushore janë ngritur në tre variante:

1. V1 – Kontroll, pa trajtim (0,3 ha);
2. V2 – Trajtuar me insekticide konvencionale;
3. V3 – Trajtuar me feromon çorientues me emër produkti *Isonet L* prodhuar nga biofabrika Bio-Andermat Ag, Zvicër.

Feromoni është në formë fijesh spageti dhe vendoset në vreshtë në mesin e muajit Maj para ose gjatë lulëzimit. Varen 50 copë dispenser (fije) për dynym vreshtë. Llogaritet që një fije dispenser të mbulojë 25–30 m². Kjo realizohet duke varur fijet e feromonit çdo 4–6 m brenda rreshtit në telin e sipërm në zonën e bistakëve. Një rresht lihet pa feromone. Pra, një rresht me feromone, një pa feromone.

Provat fushore janë ngritur në një vreshtë afër Tiranës në zonën kodrinore. Kultivari i rrushit ishte Sheshi i Bardhë dhe Sheshi i Zi. Kultivarët kanë dy përdorime; për tavolinë dhe për verë. Mbi 35 % e vreshtave në Shqipëri mbillen me këto kultivarë.

Për të vlerësuar frutshmërinë e metodës janë analizuar 200 bistakë rrushi për çdo variant në kohën e vjeljes duke llogaritur infeksionin për 100 bistakë.

REZULTATET DHE DISKUTIME

Sipas Pasqyrës 1, infeksioni në variantin e trajtuar me feromone çorientuese është 97.5 % më i vogël se sa në variantin kontroll dhe 76.5 % më i vogël se sa në variantin e trajtuar me insekticide konvencionale.

Pasqyra 1. Niveli i infeksionit të bistakëve të rrushit nga larvat e tenjës (*Lobesia botrana*) në rajonin e Tiranës (2002–2004)

Variantet	Numri i larvave në 100 bistakë					Kufiri i dëmit ekonomik Larva në 100 bistakë
	2002	2003	2004	Total	Mesatar	
V1 Kontroll, pa trajtim	46	50	57	153	51	Kufiri i dëmit ekonomik Larva në 100 bistakë
V2 Trajtuar me insekticide konvencionale	14	6	14	11.3	12	
V3 Trajtuar me Feromon, me emër tregtar Isomate L, 500 dispenser/ha	1	1	2	4	1.3	5 larva në 100 bistakë

Pasqyra 2. Kosto e trajtimit të 1 ha vreshtë me insecticide konvencionale për mbrojtjen nga tenja (*Lobesia botrana*)

Gjenerata	Litër Produkt/ha	Kosto e 1 l. insekticid në Euro	Kosto e 1 l. insekticid Në Euro	Kosto për fuqi puntore dhe mekanikë	Kosto totale
I	-	-	-	-	Trajtimet ndaj gjeneratës së parë nuk janë kryer, se nuk sollën dëm
II	2	20	40	30	70
III	2	20	40	30	70
Totali	4	20	80	60	140

Nëqoftëse llogarisim koston e trajtimit në V2 dhe V3 (Pasqyra 2) rezulton që nuk ekziston diferencë e madhe mes trajtimit me feromone me atë me insecticide konvencionale. Aktualisht, në tregun shqiptar një fije dispensër është shitur 0,31 Euro. Për 500 dispensër që nevojiten, vlera arrin 155 Euro. Puna për varjen e feromoneve në fushë kushton 15 Euro, që do të thotë kostoja totale shkon 170 Euro për ha.

Metoda bioteknike me feromone çorientuese rezulton të jetë vetëm 18,3 % më e shtrejtë se sa mbrojtja me insecticide konvencionale. Kosto e trajtimit me feromone është shumë e mundur të pakësohet, sepse deri tani numri i feromoneve të importuar është akoma i vogël. Me shtrirjen e metodës në sipërfaqe më të mëdha do të bjerë edhe kosto e feromoneve.

Duhet të llogaritet gjithashtu edhe mbrojtja e mjedisit nga insekticidet, të cilët kjo metodë i kufizon në maksimum ose shmang fare përdorimin e tyre.

LITERATURË

- [1] Zingg, D. & Jeanrenaud, M. 1999. *Verwirrungstechnik in der Praxis*
- [2] Hofmann, Kopfer, & Werner. 1995. *Ökologischer Weinbau*
- [3] Schruft, G. 1978. *Moderne Strategien des Pflanzenschutzes in Weinbau.*
- [4] Robbins, E. 1979. *Pest control, Strategy for the future.*
- [5] Isufi, E., Kapedani, A. & Locher, E. 2000. *Mbrojtja e hardhisë nga sëmundjet dhe dëmtuesit.*

